

კი არ გაგვიჩნდეს. /ა. მარანონის „ადრენალინის შეშხაპუნების“ ცდები/ . ის დაკვირვებაც, რომ სხვადასხვა ემოციას /შიში, მწუხარება, სიხარული/ ერთნაირი ორგანული ცვლილებები სდევს თან, არ ლაპარაკობს |ჯეიმზ-ლანგეს თეორიის სასარგებლოდ. ერთი სიტყვით, ექსპერიმენტულად დამტკიცდა, რომ ემოციის წარმოშობას არ განსაზღვრავს პერიფერიული ორგანული ცვლილებები, რომ იგი არ არის ორგანულ შეგრძნებათა უბრალო კომპლექსი და, რომ ემოციისთვის გადამწყვეტი მნიშვნისაა მისი დამოკიდებულება მხოლოდ ც. ნ. | ს-თან, თავის ტვინთან. ბოლო პერიოდში ეეგ-ს /ელექტროენცეფალოგრაფიული/ დაკვირვების საფუძველზე მტკიცდება აზრი, რომ ემოციისათვის დიდი მნიშვნელობის მქონეა თალამუსის, რეტიკულური ფორმაციის და ლიმბიური სისტემის მოქმედება.

ჯიუტობა - ქცევა, რ-იც გამოწვეულია არა გონივრული მოტივაციით და რეფლექსიით, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ წინააღმდეგობის გაწევის სურვილითა. ჯიუტი სუბ. თავის პოზიციებს არ თმობს, არც | გადასიმჯ-ავს მას, თავის გადაწყვეტილებას არ ცვლის, მოტივებს ანგარიშს არ უწევს, მოქმედებს აფექტის ზეგავლენით. ხანგრძლივი და სისტემურ ფორმაში გადასული ჯ. ნეგატივიზმის სახეს ღებულობს. ზრდადამთავრებულ ად-ნებში იგი უარყოფით თვისებას წარმოადგენს, ხოლო ახალგაზრდობის პერიოდში | დამახ. განვითარების გარკვეული საფეხურისათვის, ე. წ. უნიანობის ხანისათვის, რ-აც ნებელობითი ქცევა იგი სუსტი ნებელობის სიმპტომად ითვლება /იხ. ნებელობა/, -ან შეიძლება ასეც ითქვას: ჯიუტი ად-ნის ქცევა ნებელობის ქცევად არ ჩაითვლება.

3

ჰაბიტუსი /ლათ. habitus - აგებულება/ - მოვლენის /საგნის/ გარეგნობა, საერთო შესახედაობა, აგებულება, აღნაგობა, ხატი, /იხ. კონსტიტუცია/. ფს-გიაში: სუბ-ის ფიზიკურ-ფიზიოლოგიური და ფს-კური მომენტების ერთობლივი გარეგნული გამოსახულება, რომელსაც მიაწერენ სუბ-ის თვისებებთან, მზაობებთან კავშირში ყოფნას, შესატყვისობას. ამ აზრით, განასხვავებენ-ეპილეპტოიდურ, აპოპლექსიურ, ტუბერკულიოზურ ჰ-ს იგულისხმება, რომ გარკვეული ჰ-ის სუბ. გარკვეული შინაგანი წყობისაკენ არის მიდრეკილი.

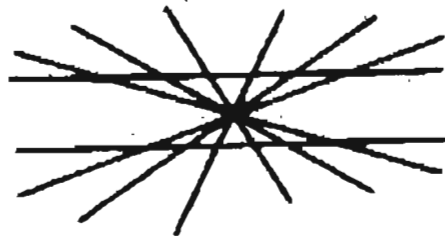
გადატანითი მნიშვნელობით, სიტყვა „ჰაბიტუსში“ გულისხმობენ აგრეთვე სუბ-ის ქარაქტეროლოგიურ თვისებას, საერთო სულიერ მდგომარეობას.

ჰალუცინაცია /ლათ. hallucinatio / - |ყალბი აღქმა, მცდარი აღქმა. წინააღმდეგ ილუზიისა, სუბ-ის განცდაში ჩნდება აღქმის შინაარსი გრძნობის ორგანოზე! გარე სინამდვილის ზემოქმედების გარეშე: სუბ-ს

ესმის ბგერები, ტონები, ხედავს აღ-ნს, რიც ესაუბრება მას, ურჩევს, არწმუნებს, უბრძანებს, ხედავს სხვა საგნებსაც, ისინი მასთან რაღაც მიმართებაში იმყოფება. სინამდვილეში კი ეს საგნები არ ზემოქმედებენ მასზე, ისინი მის წინაშე მოცემულნი არ არიან; სუბა კი დარწმუნებულია, რომ ეს საგნები ობიექტურად არსებული საგნებია და უშუალოდ ზემოქმედებენ მასზე. ჰ. შეიძლება გრძნობის ყველა ორგანოს გზით გაჩნდეს იგი თან ახლავს სხვადასხვა სულიერ აშლილობას. ჰ. ფს-კური დაავადების ერთ-ერთ სიმპტომად ითვლება.

ჰემერალოპია /ბერძ. hemera – დღე/ სიბნელისადმი თვალის დაწეული მგრძნობელობა, ბინდის ეამს ან ღამე აღ-ნი კარგავს მხედველობის უნარს-ვერ ხედავს, ღღისით კი მხედველობა არ აკლია; მედიც. უწოდებენ „ბინდის სიბრმავეს“, /საუბარში – „ქათმის სიბრმავე“-ს/ გამოწვეულია ვიტამინი A-ს ნაკლებობით.

ჰერინგის ილუზია – ოპტიკურ-გეომეტრიული ილუზიის ერთ-ერთი სახე დაადგინა ე.წ. ჰერინგმა. 1834–1918/. სხვადასხვა მიმართულებით დახრილ ხაზთა ვარსკვლავისებურ ფიგურაში ჩასმული პარალელური ხაზები გამრუდებულად გვეჩვენება იხ. ნახ. №18./

ნახ. 18

ჰიპერალგეზია /ბერძ. algos – ტკივილი/ – ტკივილისადმი გაძლიერებული მგრძნობელობა.

ჰიპერგევზია /ბერძ. გემოს შეგრძნების გაძლიერება.

ჰიპერესთეზია /ბერძ. hyper – ზედმეტი, აწეული, გადამეტებული, aisthēsis – მგრძნობელობა/ – აწეული მგრძნობელობა, გაღიზიანების მიმართ გადაჭარბებული აგზნებადობა. ვლინდება |ნ. ს. დაავადების შემთხვევაში. /საწინა. ჰიპოესთეზია/.

ჰიპერმნეზია /ბერძ. hyper – ზე, ზედმეტი, mnēsis – გახსენება/, მოგონება/ – გაძლიერებული მეხსიერება, მეხსიერების ერთბაშად ინტენსიური ფუნქციობა. |ჰ. ორი სახისაა: ზოგადი და ნაწილობრივი. I. ზოგადი ჰ. აღ-ნის მეხსიერებაში აღდგება, და, რაღაც უმოკლეს დროში, მის თვალწინ გაივლის მისი სიცოცხლის მთელი ისტორია. აღ-ნის წინაშე თითქოს პანორამულად გადაიშლება მთელი წარსული და ელვის სისწრაფით

გადაივლის, ასე ხდება როცა სიცოცხლე დიდი ხიფათის ან სიკვდილის წინაშე დგება. ამას ერთხმად ადასტურებენ წყალში დახრჩობას გადაარჩენილნი. ფს-ლოგ ფრებესს მოჰყავს შემდეგი შემთხვევა: ერთი კაცი მატარებლის რელსების შუა ჩავარდა, მას მატარებელმა გადაუარა. სანამ მატარებელი გადარბოდა, ამ კაცის მეხსიერებაში გაიარა მისი სიცოცხლის მთელმა შინაარსმა, თითქოს „მის წინაშე მისი სიცოცხლის წიგნი ყრფილიყოს გადაშლილი“. 2. ნაწილობრივი /პარციალური/ ჰიპნოზი — მეხსიერებაში წამოიჭრება რომელიმე სავსებით მივიწყებული განცდის შინაარსი: მაგ., ცნობილია, რომ, აღ-ნებს, რ-თაც თავის მშობლიურ ენაზე არ ულაპარაკიათ 50-60 წელს და ის უკვე აღარც ახსოვთ, ავადმყოფობის დროს ან სიკვდილის წინ იხსენებდნენ მას და იწყებდნენ მასზე ლაპარაკს. 3. არიან ისეთი ადამიანებიც, რ-თაც ფენომენალური მეხსიერება აქვთ. მაგ., შეუძლიათ დაიმახსოვრონ და აღიდგინონ ერთხელ წაკითხული ციფრების დიდი რაოდენობა, შეუძლიათ ზეპირად დიდი რიცხვების მიმატება-გამოკლება ან გამრავლება /მაგ., ინოდი, დიამნდი, რიუკლე და სხვა/. ეს მოვლენები პათოლოგიად არ ითვლება.

ჰიპერფიქსაციის კანონი — იხ. დასწავლის კანონები.

ჰიპნოზი. /ბერძ. Hypnos — ძილის ღმერთი, სიკვდილის ღმერთის თანატოსის ძმა /— ხელოვნურად გამოწვეული ფს-კური მდგომარეობა, რ-იც გარეგნულად ნამდვილ ძილს წააგავს, დაკავშირებულია ყოველთვის ცნობიერების შევიწროებასთან, წარმოიქმნება და ქრება შთაგონებით. ჰიპნოზის მდგომარეობაში |ჰიპნოზიორსა და |ჰიპნოზირებულს შორის მყარდება კავშირი, რ-აც რაპორტი ეწოდება. სხვა, გარეშე პირთან ჰიპნოზიორისა არავითარი კავშირი არა აქვს, ესმის, გაიგება მხოლოდ ჰიპნოზიორისა და მის მითითებებს ასრულებს რ-რც ბრძანებას|. ჰიპნოზიორი აძინებს პაციენტს და მასვე |გამოჰყავს იგი ჰიპნოზის მდგომარეობიდან, ჰიპნოზირებულს შთაბეჭდილებების გადამუშავების უნარი დაკარგული აქვს, წებისეული მოძრაობები ბლოკირებულია.

განასხვავებენ ჰიპნოზის სამ საფეხურს—სომნალენცს, ჰიპოტაქსიას და სომნამბულიზმს. დაყოფის პრინციპად ძილის ხარისხია აღებული. 1.

სომნალენცი: ჰ-ური მდგომარეობის პირველი სტადიაა, იგი არც ფხიზელ მდგომარეობად ითვლება და არც ძილის მდგომარეობად. ახას შევიწროებული, ოდნავ დაბინდული, არანათელი ცნობიერება, მიდრეკილება ძილისადმი. 2. **ჰიპოტაქსია**: მოძრაობები დაქვეითებულია, აქტიური მოძრაობის უნარი პარალიზებული, სხეულის მიერ ერთხელ მიღებული მდგომარეობა უცვლელი რჩება /იხ. კატალექსია/. ცნობიერება იმდენად შევიწროვებულია, რომ მისი შინაარსი მხოლოდ ერთი წარმოდგენით განისაზღვრება. 3. **სომნამბულიზმი**: — ღრმა ძილის მდგომარეობაა. ახას ღრმა

და მშვიდი სუნთქვა, ძლიერ აწეული სუგესტივობა, იღებს პოსტჰიპნოზურ მდგომარეობაში შესასრულებელ დავალებებს, მოძრაობები გაცხოველებული, ძალიან მიზანშეწონილია. სომნამბულს შეუძლია მაღალ ხეზე ან სახლის სახურავზე ასვლა და, საერთოდ, ისეთი რთული მოძრაობების შესრულება, რეზიცი ფზიზელ ადამიანსაც კი უჭირს. ცნობიერება სრულებით დაბინდულია. ყველა ამ სამ საფეხურზე | ჰიპნოზებულის კავშირი /რაპორტი/ | ჰიპნოზიორთან შენარჩუნებულია, ჰ-დან გამოსვლის შემდეგ პაციენტი ასრულებს ჰ-ურ მდგომარეობაში | ჰიპნოზიორის მიერ შთაგონებულ ბრძანებას /პოსტჰიპნოზური შთაგონება/, გარდა ისეთი დავალებისა, რ-იც ეწინააღმდეგება პაციენტის ზნეობრივ პრინციპებს /ბოროტმოქმედების ჩადენა/. თვითონ ჰიპნოზირებულს ჰ-ს მდგომარეობიდან გამოსვლის შემდეგ არაფერი ახსოვს, ისიც არ ახსოვს, რაც | ჰიპნოზიორმა შთაგონა დავალების სახით /პოსტჰიპნოზური ამნეზია/. ჰ-ში მიღებული დავალებები, რ-ებიც პაციენტმა გაღვიძების შემდეგ უნდა შეასრულოს, სრულდება ისე, რომ მან არ იცის, რატომ იქცევა ასე, შთაგონებული მოქმედების ცნობიერი მოტივაცია არ გააჩნია. მედიც-ში ჰ-ს იყენებენ მკურნალობის ერთ-ერთ საშუალებად, რ-რც ფსიქოთერაპიულ მეთოდს მსუბუქი ნერვული დარღვევის შემთხვევაში /ისტერია, ტიკი და სხვა/. აგრეთვე, იყენებენ, რ-რც ანესთეზიის საშუალებას ჭირურგიული ოპერაციების ან მშობიარობის დროს.

ად-ნთა მეტი ნაწილი ექვემდებარება ჰ-ს, განსაკუთრებით ქალები, ისტერიულები, არაკრიტიკულად განწყობილნი და აწეული შთაგონების პირნი. ჰიპნოზური ძილის მზაობა მაღალია იმათში, ვინც ერთხელ მაინც განიცადა ჰ. ცნობილია აგრეთვე ცხოველთა ჰ: - ფრინველები, მწერები, თევზები, გველები, პატარა და დიდი ძუძუმწოვარი ცხოველები ემორჩილებიან ჰ-ურ ზეგავლენას. ცხოველის ჰ გამოიზატება ძილთ და აკინეზიით-ცხოველი ხუჯავს თვლებს და კარგავს მოძრაობის უნარს.

ჰიპოალგეზია /ბერძ. algos - ტკივილი/ - ტკივილის შესუსტებული მგრძობელობა.

ჰიპოგეგეზია /ბერძ./ - გემოს შეგრძნების შესუსტება.

ჰიპოესთეზია /ბერძ. hypo - დაწეული, aisthesis - მგრძნობელობა/ - დაწეული მგრძნობელობა, გაღიზიანებისადმი საშუალოზე დაბალი აგზნებადობა.

ჰიპომანია /ბერძ. hypo-დაწეული, mania-გნება, გაშმაგება/ - შერბილებული სახით გამოხატული მანიაკური მდგომარეობა, მისი ქვედა საფეხური, ჰ-კი მხიარული, ცხოვრებაში ჩაფლული, საქმის წამომწყები და გატაცებით მისი შემსრულებელი ად-ნია. მისი ქცევა ნორმალურ ჩარჩოებში რჩება. კრეჩმერის კლასიფიკაციით, ციკლოთიმიკური ტიპის ერთ-ერთი პოლუსი /იხ. დიათეზური პროპორცია/.

ჰიპოზნეზია — მეხსიერების ისეთი დაქვეითება, როდესაც იგი დაავადების სახეს იღებს და პათოლოგიაში გადადის /იხ. აზნეზია/.

ჰიპსოფობია /ბერძ. hypsos— სიმაღლე/ სიმაღლის შიშა.

ჰომეოსტაზი /ბერძ. homoiios— მსგავსი, იგივე, stasis— უმოძრაობა, მდგომარეობა/ — სამედიც. ტერმინი, აღნიშნავს ორგანიზმის—ადამიანისა და ცხოველის ერთ—ერთ ძირითად სასიცოცხლო თვისებას, რლის მიხედვით ყოველი ორგანიზმი ისწრაფვის დაძლიოს შინაგანი თუ გარეგანი გაღიზიანების ზემოქმედების შედეგად გამოწვეული სომატური დარღვევები და ძვრები და დაიბრუნოს თავდაპირველი რეზისტენტურ—ადaptირებული წონასწორობის მდგომარეობა. ორგანიზმი ამას აღწევს მასშივე ჩადებული მარეგულირებელი მექანიზმის მოქმედებით.

ცოცხალი ორგანიზმი მტკიცედ კოორდინირებული, მთლიან—დინამიკური სისტემაა. მასში მიმდინარე მრავალნაირი სპეციალიზებული პროცესით შექმნილი საერთო „ფიზიოლოგიური ბალანსი“ შედარებით მუდმივი, მდგრადი კონსტანტური მდგომარეობაა. ეს კონსტანტურობა ერთნაირად ახასიათებს, რ—რც ორგანიზმის შინაგან სუბსტრატს /სისხლი, ლიმფა და სხვა/, მათ მდგომარეობასა და ურთიერთმიმართებას, ისე ორგანიზმში მიმდინარე ყველა ფიზიოლ. პროცესს, /სისხლის მიმოქცევა, სუნთქვა, თერმორეგულაცია, ნივთიერებათა ცვლა და სხვა/. მაგ., თბილისის ხლიან ორგანიზმში შინაგანი ტემპერატურის რხევადობა, გარემოში ტემპერატურის მკვეთრი ცვლილების მიუხედავად დაახლოებით ერთ დონეზე დგას. ტემპერატურის ამ კონსტანტობას მასშივე ჩადებული მექანიზმი არეგულირებს უკუზომქმედების პრინციპის მიხედვით.

ად—ნის ქცევაში ადასტურებენ 3—ს სხვადასხვა დონეს; ასეთად ითვლება მაგ., 1. რეფლექსი და ინსტინქტური მოქმედება, 2. ჩვევა, შეგუება და სწავლა, 3. ნებისმიერი მოქმედება მოქმედების აღნიშნული დონეები აგრეთვე ჩართულია დარღვეული სასიცოცხლო პირობების აღდგენა—მოწესრიგებაში.

ორგანიზმის ეს თვისება—კონსტანტურობა, მდგრადობა არსებობის სასიცოცხლო ბიოლოგიური პირობაა. რ—რც კი ეს პირობა დაირღვევა, მაშინვე ორგანიზმის დაცვითი მექანიზმები იწყებენ მოქმედებას, რ—ებიც იმ მიზნისკენაა მიმართული, რომ დაუბრუნდეს ორგანიზმს მისი ჩვეულებრივი ნორმალური მდგომარეობის ოპტიმალური დონე. ორგანიზმის ამ სასიცოცხლო მოქმედებას ამერიკ. ფიზიოლოგმა უ. კენონმა, „ჰომეოსტაზი“ უწოდა და /1929/ მის მარეგულირებელ მექანიზმს—ჰომეოსტატიკური მექანიზმი. არსებითად ამასვე ნიშნავს, ჯერ კიდევ, 1878 წელს კ. ბერნარის მიერ გამოთქმული აზრი, რომ ყოველი სასიცოცხლო პროცესის მიზანია ჩვენი შინაგანი გარემო პირობების მუდმივობის დაცვა. ამასვე ამბობდა სხვა ბევრი მკვლევარი, მათ შორის ი. სეჩენოვი, ი. პავლოვი.

რედაქციის გამგე ლ. გ ა მ ხ ა ს უ რ დ ი ა
გამომცემლობის რედაქტორი ი. ქ ვ ა რ ა ს ი ა
საბჭურო რედაქტორი ა. კ ა რ ბ ე ლ ა შ ვ ი ლ ი
ტექნიკური რედაქტორი ნ. გ ა გ ნ ი ძ ე
უფრ.რედაქტორ-ოპერატორი მ. მ ი ტ რ ე ვ ი ლ ი
უფროსი კორექტორი მ. ო დ ი ლ ა ვ ა ძ ე
კორექტორი ლ. ხ ო გ ე შ ვ ი ლ ი
მაკეტი ნ. პ ა პ ი ა შ ვ ი ლ ი ს

აიწყო და მოწადა დასაბეჭდად გამომცემლობა „განათლებაში“.

სპ № 4023 справочное издание

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 20. 06. 91. ქალაქის ზომა 60X90. საბეჭდი ქალაქ-
დი № 1. ოფსეტური ბეჭდვა. ნაბეჭდი თაბახი 25,5. პირ. საღებავგატარება 25,6.
სააღრ. - საგამომცემლო თაბახი 24,24.

ტირაჟი 5 000

შეკვ №

ფასი 55 მანეთი

გამომცემლობა „განათლება“, თბილისი, ჩუბინაშვილის № 50
Издательство «Ганатлеба», Тбилиси, ул. Чубинашвили, № 50

1992

სეკაძე ვ. ა. ვინაძე

Надежда Дмитриевна Бериулава
Зосиме Иларёнович Ходжава
**ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ
ПОНЯТИЙ - ТЕРМИНОВ**
(на грузинском языке)